

JACOB GROT OCH UNIVERSITETETS RYSKA BIBLIOTEK. AV MARIA WIDNÄS.

I sin akademiska avhandling "Universitetsbiblioteket i Helsingfors" (Helsingfors 1930) har dr. Arne Jörgensen ägnat förra hälften av kap. XV åt "Ryska biblioteket" och dess öden på 1840-talet för så vitt de äro förknippade med allmänna bibliotekets historia. Härvid omtalar dr. Jörgensen även Grots verksamhet för iordningsställande av ett ryskt bibliotek vid universitetet i Helsingfors. Han stöder sig på dennes brevväxling med rektorn för universitetet i St. Petersburg P.A. Pletnev sådan den föreligger i svensk översättning av lektor Walter Groundstroem. Denna brevväxling upptar i ryskt original 3 digra band och är hållen i dagboksform, varvid korrespondenterna dag för dag, ja timme för timme, redogöra för varandra för vad de sysslat med. Ett noggrant studium av denna korrespondens, särskilt av Jacob Grots brev, är ägnat att ge en detaljerad bild av dennes verksamhet såsom vårdare av och senare bibliotekarie för universitetets ryska boksamlingar samt en inblick i deras tidigaste öden. Grot icke blott omfattade det ryska biblioteket med stort intresse, utan tog personligen del i arbetet med dess iordningsställande och dess skötsel. Icke utan fog säger han, visserligen på skämt, i sin självbiografi: "det viktigaste resultatet av min utnämning till professor vid universitetet i Helsingfors var, att detta universitet och även stadens övriga befolkning tack vare mina bemödanden erhöll ett ryskt bibliotek, därifrån vem som helst avgiftsfritt kunde erhålla böcker till låns" (J. K. Grot. Neskol'ko dännnych k ego biografii i charakteristiki. S. Peterburg 1895 s. 39).

Jacob Grot föddes såsom känt den 15 december 1812 i St. Petersburg. Vid sitt förordnande till professor vid Helsingfors universitet den 7 april 1841 var han således blott 28 år gammal. Grot var av tysk härkomst, men välförtrogen med ryska språket, Rysslands litteratur och kultur. Sedan han genomgått Alexanderslyceet i Carskoe Selo, blev han anställd såsom skrivare vid ryska rikskansliet i Petersburg, ett arbete, som dock icke kunde skänka honom någon tillfredsställelse. Han fortsatte vid sidan av sin tjänst att studera historia och språk, framförallt engelska, och framträdde snart med några översättningar från detta språk, vilka uppmärksammades av P. A. Pletnev (redaktör för den av Puškin grundade litterära tidskriften "Sovremennik" och även av Žukovskij. Grot fattade av en händelse ett livligt intresse för Finland, då han i Petersburg fick tillfälle att lära sig svenska och började läsa Fritiofs saga. På 1830-talet besökte han upprepade gånger vårt land och blev bekant med flere bemärkta personligheter: Runeberg, Gabriel Rein och Cygnaeus. Han beslöt då att om möjligt bosätta sig i Finland för att ägna sig åt studiet av landets historia, språk och kultur. På Žukovskijs förord skaffade t. f. kanslern vid universitetet, Rehbinder, snart en anställning åt Grot såsom tjänsteman för särskilda uppdrag vid Statssekretariatet, med rätt att bo i Finland. Grot flyttade strax efter sin utnämning, den 18 juni 1840, med sin mor och sin syster till Helsingfors.

Redan under sin vistelse såsom tjänsteman för särskilda uppdrag i Helsingfors gör Grot bekantskap med universitetsbiblioteket. Därtill föranleddes han främst av sitt stora intresse för Finlands och Rysslands gemensamma äldre historia, ett intresse som delades av hans vän P. A. Pletnev. Vid vårt universitet hade Gabriel Rein och lektorn i ryska Akiander redan tidigare befattat sig med samma problem. En månad efter sin ankomst till Helsingfors gör Grot Akianders bekantskap och båda bliva goda vänner för livet. Akiander beklagar sig för Grot, såsom Grot berättar i ett brev till Pletnev av den 10 september 1840, över bristen på ryska böcker, nödvändiga för hans studier. Han nämner, att av alla i Ryssland tryckta arbeten ett exemplar enligt ett kejsarligt reskript bort sändas till universitetsbiblioteket i Helsingfors, men att myndigheterna av någon orsak underlåtit att fullgöra sina skyldigheter i detta avseende. Senare, den 21 september, skriver Grot, att även "Rein klagar över bristen på ryska böcker".

Till följd härav ber Grot Pletnev att genom sina personliga förbindelser söka inverka på de ryska myndigheterna för att åstadkomma en förbättring i saken. Grot besökte universitetsbiblioteket för första gången den 13 september 1840. "Där finns även ryska böcker" skriver han till Pletnev, "men de äro i stor oordning". Till en början lånade Grot Geitlins rysk-svenska lexikon. Det av Akiander och Rein väckta intresset för de ryska böckerna föranledde Grot till att senare ägna universitetsbiblioteket ett särskilt besök. Den 27 september 1840 skriver han till Pletnev, vilken blivit mycket förvånad, då han fick höra, att Helsingfors universitet ägde ett eget bibliotek, Jaså, Ni vet ej, att universitetet äger ett biblioteket på 60,000 volymer, vilket befinner sig i Senatsbyggnaden. Där kan man varje onsdag och lördag från kl. 3 till 5 få låna böcker, om man blott antecknar sitt namn på en särskild lista. "Tyvärr", tillägger Grot, "är det föga ordning där, ty böckerna stå uppställda efter format och de ryska arbeten, som finns där, äro spridda bland de övriga böckerna i likhet med de ryska resenärerna ute i Europa; de övriga böckerna känna sig husvarma, men de ryska äro här liksom på besök och se ut att be om ursäkt för sin närvaro". Vid samma tid, den 21 september skriver Grot till Pletnev ännu engång för att anhålla om att denne måtte inverka på censurmyndigheterna i Petersburg för att det Helsingfors universitet tillkommande pliktexemplaret måtte tillsändas vårt universitetsbibliotek. Han säger, att, det kanhända är statssekretariatets kansli, som fördröjer avsändningen. Det är framförallt sina egna, Reins och Akianders historiska studier, Grot tror sig kunna främja genom att få studera de nyaste ryska böckerna. "Vår tanke att skriva Nordens gemensamma historia är utmärkt", skriver han, men tyvärr finns det blott ringa utsikter att förverkliga den, d.v.s. vad Ryssland beträffar. Rein hade, såsom han nämnt för mig, tidigare liknande planer, som han lämnat på grund av bristen på ryska böcker... I det nya bibliotekshuset skall ett särskilt rum reserveras för de ryska samlingarna, men vad skall man fylla detta med, om ingen förbättring åstadkommes i saken".

Den 26 september svarar Pletnev på Grots enträgna böner att anskaffa rysk litteratur till universitetsbiblioteket i Helsingfors. Visserligen anser Pletnev, att det är förgäves att hoppas finna material för Finlands och Rysslands gemensamma historia i de ryska böckerna - Finlands historia är enligt hans åsikt bäst utlagd i de svenska källskrifterna. - Endast beröringspunkter mellan Finland och Ryssland och paralleller kunna uppsåras i de ryska arbetena, ett arbete som väl är värt mödan. Pletnev har dock vänt sig till sin vän Volkonskij med anhållan om att på inofficiell väg åstadkomma en förbättring i de ryska censurmyndigheternas leveranser till Finland. Med anledning av Grots besök på biblioteket skriver han den 1 oktober 1840: "Jag hoppas inneligen att Ni, då Ni blir utnämnd till professor, skall skilja de ryska böckerna från de övriga och försätta det ryska biblioteket i sådant skick, att det blir ett mönster för hela världens universitetsbiblioteket" Grots första tillfälliga bekantskap med vårt universitets ryska boksamlingar i syfte att studera Nordens historia visade att dessa voro delvis ofullständiga, delvis otillgängliga. Han hoppades på en förbättring i båda avseendena och upphörde icke att be Pletnev om att ordna bokleveranserna till Helsingfors. "Om icke hit anlända ryska böcker", skriver han, "huru skola vi då få veta vad som kommer ut. Låt vara att materialet för Nordens gemensamma historia ej är vidare rikligt representerat. Något finns där väl ändå att ta vara på".

Så länge Grot var tjänsteman för särskilda uppdrag intresserade honom den ryska litteraturen i universitetsbiblioteket endast såsom privatforskare och utomstående, Detta sakförhållande förändrades med ens då han den 7 april 1841 blev utnämnd till professor i ryska vid universitetet i Helsingfors. Han ansåg att hans utnämning förpliktade honom till att vinnlägga sig om de ryska boksamlingarnas omvårdnad och förfullständigande. Samtidigt med hans utnämning utanordnades ju även ett anslag av 500 rubel "för anskaffning till Universitetsbibliotheket av de bästa hjälpredorna i Ryska Språket samt arbeten i Ryska Litteraturen, Historien m. m." såsom det heter i Konsistorie protokoll av 24 april 1841. Grot insåg dock genast, att intet nytt fick anskaffas förrän man visste vad som redan fanns i

biblioteket. Detta var dock omöjligt att veta så länge de ryska böckerna stodo spridda bland de övriga i bibliotekets stora samlingar. Med syfte att avhjälpa detta missförhållande beslöt Grot genast efter sin utnämning att "fordra att alla ryska böcker skall avskiljas från de övriga" (Brev till Pletnev av 2 april 1841). Men avskiljandet av de ryska böckerna stötte på oöverbärliga svårigheter på grund av den oerhörda utrymmesbrist, som var rådande i biblioteksrummen i Senatsbyggnaden. Redan den 9 april besökte Grot bibliotekarien Pipping, men fick det beskedet, att intet kunde göras i saken förrän den nya biblioteksbyggnaden blev färdig. Till dess kunde Grot praktiskt taget alltså ej heller köpa någonting nytt. "Anslaget av 500 rubel silver är en utmärkt sak", skriver han den 9 april 1841, "men tills biblioteket blir flyttat till den nya byggnaden (år 1843) kan man ej hoppas att det skall bli någon ordning däri. I det nuvarande biblioteket är en mängd böcker inrymd i lådor, vilkas innehåll ännu ingen tagit reda på. En hel mängd böcker är ännu ej heller införd i katalogerna". Grots upprepade försök att utreda de ryska böckernas tillstånd på universitetsbiblioteket är förgäves. Vid ett nytt besök hos Pipping den 9 maj 1841 kommer Grot till den slutsatsen att intet annat återstår att göra än att "rekvirera all nyutkommande litteratur och alla tidskrifter", i synnerhet som det, ju visat sig att de ryska censurmyndigheterna i allmänhet varit försumliga vid tillställandet av varje nyutkommen bok till Helsingfors. Det förtjänar nämnas, att Grot i detta sammanhang ger fullt erkännande åt Pipping såsom bibliotekarie: "Pipping är en särdeles punktlig herre", skriver han "och såsom skapad för sin syssla, han skall redan såsom barn haft en passion för att ordna böcker". Alla dessa omständigheter: den stora trängseln på universitetsbiblioteket, oordningen till följd därav, de ryska censurmyndigheternas slarv, föranledde Grot att uppge hoppet att få reda på vad som redan fanns i samlingarna och att besluta sig för att hellre beställa allt, som behövdes, än att löpa risken, att någonting av värde skulle gå universitetsbiblioteket förbi. Det är i ljuset av dessa omständigheter vi ha att betrakta Grots hänvändning till Pletnev den 21 april 1841: "Nämn för mig alla utländska läroböcker i ryska språket, vilka jag måste rekquirera. Säg mig också din mening beträffande mina rekvisitioner i rysk litteratur. Varifrån skall jag utgå vid valet av densamma. Huru skall jag gå tillväga och vilken bokhandlare skall jag vända mig till. Likaså vilka ryska tidskrifter bör man anskaffa. "

Grots av förtvivlan dikterade beslut att beställa allting motsätter sig Pletnev på det bestämdaste i sitt brev av den 20 april 1841. Pletnev tror att någon klarhet ändå kunde vinnas i saken, om Grot lyckades få veta, vilka böcker redan skickats till Helsingfors av censurmyndigheterna, om dessa böcker också för tillfället ej kunna hittas i universitetsbibliotekets samlingar. Han råder Grot att genom Pipping eller rektorn ta en kopia av det kejserliga reskriptet, enligt vilket ett exemplar av varje tryck bort tillställas Helsingfors universitet, och sedan fastställa när försumlighet i sändningarna börjat förekomma. Likaså råder han Grot att ta reda på om varje bok skilt för sig eller större bokpartier på engång avsänts till Helsingfors. Samma råd gäller även tidskrifterna. För ytterligare rekvisitioner rekommenderar Pletnev för övrigt bokhandlaren Jungmeister i Petersburg, med vilken han lovar träffa avtal och vars förslag han själv erbjuder sig att granska, om Grot så önskar. Grot tackade sin vän för de goda råden, men de stora svårigheter, som voro förknippade med den föreslagna omvägen, synas hava avskräckt honom. Ännu engång gjorde han, visserligen utan framgång, ett försök att påskynda de ryska böckernas avskiljande. Då Armfelt i maj 1841 besökte Helsingfors, bad Grot honom om tillstånd att få upphyra 2-3 rum i staden för de ryska samlingarna. Armfelt svarade, att han personligen icke hade något emot saken, men att Grot skolle vända sig till rektorn i denna angelägenhet. Rektorn lovade då, att ett rum inom själva biblioteket skulle inredas för ändamålet, vilket dock uppenbarligen ej kunde göras till följd av trängseln i Senatsbyggnaden.

Först då universitetsbibliotekets samtliga böcker år 1843 äntligen flyttades till det nya bibliotekshuset, kunde Grot till slut ta ihop med ordnandet av de ryska samlingarna. Han fick nu till sitt förfogande två rum, dit alla ryska böcker samlades. Flyttningen ägde rum på hösten, ty den 29 september skriver Grot till Pletnev, att han i samråd med rektorn försökt "påskynda

detta tråkiga arbete", vilket hindrade honom att erhålla ryska böcker på en tid. "I det vi överlade om medel att påskynda den ledsamma flyttningen", skriver han, "stannade vi vid följande tanke: kunde ej av den summa, som utanordnats för inköp av ryska böcker (500 rubel silver) en del användas till anställande av ett biträde vid biblioteket, vilket behärskade ryska språket och kunde ordna de ryska böckerna". Den 13 oktober meddelar Grot sin vän, att rektorn, vid närmare eftertanke, beslutat att det vore bäst att anställa en ordinarie tjänsteman vid det blivande ryska biblioteket. Enligt rektorns förslag skulle 150 rubel beviljas av anslagssumman för inköp av ryska böcker för att avlöna den av universitetsbibliotekets amanuenser, som eventuellt vore villig att åta sig de ryska böckernas ordnande. Detta anslag beviljades dock av Armfelt endast på ett år framåt. Till amanuens vid ryska biblioteket utsågs den 9 mars 1844 amanuensen vid universitetsbiblioteket fil. lic. Karl Wilhelm Törnégren (1817-60), senare professor i lärdomshistoria och bibliotekarie. Törnégren liade åren 1841-42 varit kommenderad till Moskva för att förkovra sig i ryska språket och var synbarligen, åtminstone formellt, kompetent för sin nya uppgift. Han började genast arbeta i ryska biblioteket. Redan 4 mars samma år skriver Grot till Pletnev, att han sammanträffat med sin "amanuens" i de för de ryska böckerna reserverade rummen och att de sinsemellan träffat överenskommelse om arbetet där. Uppställningen av de ryska samlingarna tycks ha fortskridit synnerligen raskt: redan den 22 april 1844 skriver Grot, att "böckerna äro uppställda i sina armarier, en vetenskap i varje skåp, och för övrigt efter format.", d. v. s. i stora drag på samma sätt som böckerna uppställdes i universitetets allmänna bibliotek efter den av Blomqvist införda nya systematiska metoden. Ordentlig och grundlig i allt vad han företog sig började Grot övertänka, om icke böckerna ändå hade kunnat uppställas mera praktiskt. "Jag ville först att de (böckerna) skulle stå efter inbördes sammanhänge, skriver han, men detta visade sig ogörligt, då ju en folio i sådant fall skulle ställas bredvid ett duodecimformat. " Den nya systematiseringen kunde ju ej helt tillfredsställa forskarens behov, vilken varje gång, då han var i behov av ett arbete, var tvungen att genomleta hela armariet, i synnerhet då inga kataloger vid denna tid ännu voro uppgjorda. Själv måste Grot med papper och penna i hand mödosamt anteckna var de böcker i Rysslands historia, som han behövde, stodo på hyllorna. Detta alla tiders svåraste biblioteksproblem: systematiseringen och formatet, frapperar Grot genast då han börjar sitt arbete såsom bibliotekarie. Det ger honom ingen ro. Gång på gång skriver han därom till Pletnev i hopp om att denne, tack vare sin större erfarenhet och sina kunskaper, skall kunna ge honom upplysning om det bästa sättet att uppställa böckerna. Då Pletnev tidigare i berömmande ordalag omtalat för honom bibliotekarien vid Petersburgs universitet, fransmannen Buche, vill Grot nu veta, hur denne fackman förfarit. Han inser även att andra upplysningar i biblioteksväg är av nöden för honom. "Huru äro böckerna uppställda hos din Buche?" frågar han Pletnev och tillägger: "Upplys mig i allmänhet om allting hos er: katalogerna, utlåningen och sättet att anteckna böckerna."

Tyvär kunde Pletnev, såsom icke fackman, ej ge Grot annat besked än att böckerna av den berömde Buche uppställts "på samma sätt som hos er, d. v. s. en vetenskap i varje skåp och inom skåpet efter format". Pletnev lovar dock göra Grot bekant med fransmannen Buche själv och hoppas att denne såsom framstående fackman skall kunna ge Grot alla nödiga upplysningar angående det bästa systemet. Men Grot ger sig ingen ro. Då Pletnev i förbigående omnämnt att han tillbragt en eftermiddag med att ordna sitt privata bibliotek efter en ny metod, ber Grot ivrigt att få veta, vad det är för ett system han använt sig av. Det visade sig, att Pletnev, som fått något tillskott till sin privata boksamling, försökt ställa om denna i alfabetisk ordning efter författarna. Då han blivit färdig därmed, var han dock missnöjd, och kom till den slutsatsen, att varje system ständigt måste ändras vid nyaccessioner. Även Pletnevs experiment hade visat, att formatet kolliderade med uppställningsprincipen (i detta fall med alfabetiseringen). Grot fick ingen lösning på det problem, som oroade honom. Han antecknade sig dock till minnes det alfabetiska systemets fördelar för att senare vid ett annat tillfälle begagna sig av dem.

Snart därpå fick Grot lov att egenhändigt övertaga arbetet i ryska biblioteket och att själv grundligt sätta sig in i alla detaljer. Då han den 3 juni 1844 besökte biblioteket, fann han, att Törnégren, som med stor snabbhet ordnat samlingen i stora drag, tröttnat vid sitt arbete. "På biblioteket", skriver Grot, hade jag ett obehagligt samtal med min amanuens, som försummar sina skyldigheter". Från hösten 1844 avgick Törnégren även formellt. (Han utnämndes ett par år senare till adjunkt och till vicebibliotekarie vid allmänna biblioteket). Sedan Grot på vårsommaren företagit en inspektionsresa för granskningen av undervisningen i ryska i de finska skolorna, vilket uppdrag han fått sig tilldelat jämte sin professors verksamhet, återvände han i juli till Helsingfors och till ryska biblioteket, vilket han från och med den 12 juli dagligen besöker. Grots första göra är att noggrannt sortera den litteratur, som finns i samlingarna. Härvid gör han den iakttagelsen, att där finns mycket, som icke kan försvara sin plats i ett universitetsbibliotek. Till följd av pliktexemplarsskyldigheten översvämmas samlingarna av en hel del fullkomligt värdelös litteratur. Ett avskiljande av denna litteratur fordrar en ingående kännedom av ryska språket och litteraturen, en kännedom, som Törnégren, trots sina övriga vägande biblioteksmeriter, icke kunde äga. Grots första tanke var, att det föll sig utmärkt att arbeta utan hans hjälp, då denna sortering ändå måste utföras förrän böckerna uppställdes på hyllorna. Han företog en granskning av hela bokbeståndet och tog ut det värdelösa från armarierna. "Jag undrar blott", skrev han till Pletnev den 27 september 1844, "vart jag skall göra av med allt detta skräp och hur jag i framtiden skall förebygga dess anhopning. Man kan ju ej begära att ett privilegium (erhållandet av censur-exemplaret), vilket ansetts utgöra en välsignelse för biblioteket, med ens skulle avskaffas." Pletnev uppmanade honom att ordna all god litteratur och att uppställa allt det värdelösa skilt för sig efter format. Den 27 september omnämner Grot även att han nu fått en medarbetare. Han hade bett professor Stefan Baranovski, vilken år 1843 blivit utnämnd till e. o. professor i ryska vid Helsingfors universitet och på det hjärtligaste blivit emottagen av Grot, att hjälpa till vid boksorteringen. Snart anslöt sig även Baranovskis systerson och en i Helsingfors bosatt godsägare från Pskov, Starodubskij, till sällskapet. Alla dessa personer synes ha arbetat på biblioteket av eget intresse och utan någon som helst avlöning. Med deras hjälp gick arbetet raskt undan. "Detta arbete roar oss" skriver Grot om sig själv och sina nya medarbetare.

Pletnevs farhågor att Grot även formellt skulle bli utan biträde på ryska biblioteket visade sig omrundade. Den 29 oktober 1844 utnämnde konsistoriet extra kammarskrivaren i Senaten, förre studenten Conrad Gabriel Streng (vilken samtidigt återinskrev sig vid universitet) till amanuens. "Vi arbeta nu fem man starka" skriver Grot den 29 september 1844 "och arbetet går med fart". Visserligen stannade Streng endast till augusti 1845 vid ryska biblioteket, ty för honom utgjorde arbetet hos Grot endast ett språngbräde för att vinna ett stipendium för blivande lärare i ryska, som gav honom möjlighet att vistas i Ryssland och senare erhålla en lärarplats. Men från och med den 17 januari 1845 arbetade amanuensen vid allmänna biblioteket fil. mag. Otto Edvard Hjelt såsom frivillig i ryska biblioteket. Denne blev i augusti samma år amanuens efter Streng och kvarstod i denna befattning till 1848. Hjelts stora begåvning hade från hans första tentamen för Grot tilldragit sig dennes uppmärksamhet. Han hade omnämnt Hjelt för Pletnev och båda voro villiga att bereda Hjelt en lysande framtid. På biblioteket satte de särskilt värde på hans arbete.

Sedan Grot fått flere personer till hjälp vid boksorteringen och uppställningen, kunde han under vårvintern 1845 själv ägna sig åt nya arbeten. Den 10 december 1844 anhöll han hos konsistoriet om att även det andra för ryska böcker reserverade rummet måtte inredas med hyllor. Det ligger nära tillhands att anta att han i början av det nya året förlade sin egen verksamhet just till detta nya rum. Under arbetets lopp hade det utan tvivel visat sig obekvämt att uppställa de skrymmande tidskriftsserierna tillsammans med de övriga böckerna. Nu företog sig Grot att avskilja dem och upprättade en särskild tidskriftsavdelning. Där uppställde han tidskrifterna i alfabetisk ordning efter titlarna. Härvid erinrade han sig Pletnevs alfabetiseringsmetod. Den 28 januari 1845 skriver Grot: "I vårt bibliotek har jag nu uppställt

tidskrifterna enligt samma system, som du använt dig av vid uppställningen av alla dina böcker, d. v. s. i alfabetisk följd, men icke efter författarna, vilket ju härvidlag ej kan komma i fråga, utan efter titlarna". När detta arbete var färdigt, började Grot omedelbart med ett nytt. Den 11 februari 1840 skrev han, att han, sedan en järnugn blivit uppställd i det för övrigt kalla biblioteket, fått en ny idé: att avskilja ett hand- och forskarbibliotek för professorernas och studenternas behov, vilkas antal tilltagit oväntat mycket. Grots uppställningsplan, vilken han egenhändigt genomförde, var att uppställa ett handbibliotek med fyra avdelningar:

1. allt, som hänförde sig till Rysslands historia (i logisk följd för så vitt möjligt)
2. allt, som gällde beskrivningen av Ryssland och dess olika delar ("Rysslands statistik" såsom Grot även kallade det)
3. all rysk skönlitteratur av bestående värde, och slutligen
4. läroböcker i ryska språket, ordböcker m.m.d.

"Dessa avdelningar skall jag först av allt ordna definitivt" skriver Grot den 11 februari, "så att även katalogerna över dem bli färdiga och de studenter, som så önska, kunna erhålla böckerna till låns så fort som möjligt. Det finns mycket flere låntagare än jag väntat mig". Pletnev berömmar i sitt svarsbrev systemet i det nya handbiblioteket. "Du har funnit det bästa sättet, att utan att binda dig själv, tillfredsställa studenternas behov och samtidigt även personligen dra nytta av dina bokskatter" skriver han till Grot. Utan tvivel har detta hand- och forskarbibliotek på sin tid varit av stor nytta för forskarna. En reminiscens därav kan man kanske spåra däri, att de armarier, som i universitetsbibliotekets slaviska avdelning äro signerade med numren 1-19, och alltså voro de första som uppställdes i den nuvarande lokalen, till sitt innehåll motsvara Grots hand- och forskarbibliotek. De innehålla just Rysslands litteratur, historia, geografi och statistik.

Under läsåret 1844-45 hade ett stort arbete utförts i de ryska samlingarna av Grot och hans medhjälpare. Den 30 maj skrev Grot till Pletnev "På biblioteket ha 3-4000 band (under loppet av ett år) uppställts systematiskt och några hundratal band ha inbundits. Medhjälparna ha skrivit upp allting och uppgjort en provisorisk (?) katalog över samlingarna". På vårvintern 1845, då konsistoriet (den 20 april) väckte förslag om att de ryska samlingarna från bibliotekshuset skulle överflyttas till universitetsbyggnaden - vilket förslag Grot ansåg vara till nytta för ryska biblioteket - utgjorde de ryska boksamlingarna alltså ett systematiskt ordnat helt, med ett alfabetiskt repertorium, en särskild tidskriftsavdelning och ett flitigt begagnat handbibliotek, över vilket en särskild katalog åtminstone var påtänkt. En del av bokbeståndet var inbundet och bokbinderiarbetet fortsattes. Vid urvalet av litteraturen och rekvisitioner visade Grot stort intresse och stor energi. Han granskade samlingarna gång på gång med bokhandlar Smirdins katalog i handen (Smirdin utgör ända tills nu ett oersättligt hjälpmedel för arbetet med den äldre litteraturen). Han beställde och erhöll till biblioteket de övriga viktigare bibliografierna; Sopikovs, Glazunovs och Certkovs kataloger. Han rekvirerade från bokhandlarna i Petersburg (Jungmeister, Ivanov och Polevoj) alla nytkomna arbeten av värde, varvid han hade stor hjälp av Pletnevs i tidskriften *Sovremennik* regelbundet publicerade litteraturöversikter. Han åstadkom, att universitetsbiblioteket den 2 september 1845 slutligen erhöll de av censurmyndigheterna i Petersburg under flere år kvarhållna trycken (allt, som där sett dagen mellan 1841 och 1844, ävensom den redan länge av de ryska myndigheterna utlovade fullständiga ryska lagsamlingen).¹⁾ Tack vare Grots försorg rekvirerades de redan då sällsynta första årgångarna av tidskriften *Sovremennik* från den tid, då denna tidskrift redigerades av Puškin. Den finns nu fullständig i universitetsbibliotekets slaviska avdelning. Även andra rariteter och anmärkningsvärda äldre arbeten har slaviska avdelningen Grots outtröttliga nit att tacka för. Särskild vikt fäste han vid allt, som rörde Skandinavien. Det är en upplevelse för honom, då han av en händelse i biblioteket finner en sällsynt gammal översättning av Holbergs arbeten gjord av Fonvizin år 1828. Genast skriver han till Pletnev för att få veta mera om saken. Ibland utspinner sig en liten polemik mellan vännerna, då Grot vill få sig tillsänt något arbete, som Pletnev icke gillar. Så var fallet med den kuriösa, år 1785 i

Moskva tryckta boken "Abevega russkich sueverij" (Förteckning över ryska vidskepelser) av Mihail Culkov. Pletnev ansåg denna bok för fullkomligt värdelös i jämförelse med t. ex. Saharovs arbeten i samma ämne, vilka ryska biblioteket redan ägde. Grot bad ivrigt att åtminstone få kasta en blick på boken i fråga, men fick aldrig göra detta. Denna bok, som innehåller mytologiskt material över finsk-ugriska folk, anskaffades långt senare, år 1929, till universitetets slaviska avdelning. Ett liknande fall var Bystrovs tidskriftsbibliografi, vilken Grot gång på gång bad att få sig tillsänd. Den synes på sätt eller annat dock redan tidigt ha kommit ryska biblioteket tillhanda. Grot följer mycket noga med den nyutkommande litteraturen. Han är mest av allt rädd för att något av värde skall gå förlorat för ryska biblioteket. Han beklagar sig för sin vän över att de ryska tryckerierna icke i likhet med västerlandets ge ut förteckningar över sina alster för varje år. Gång på gång frågar Grot Pletnev till råds beträffande vad som kommit ut, för att låta sin boksynta vän kontrollera honom.

Sedan biblioteket i stora drag blivit ordnat och uppställt, upprättar Grot på hösten 1845 en utlåningsjournal. Den 3 november skrev han till Pletnev: "Jag har infört en metod för utlåningen, vilken utan tvivel är den enklaste och mest summariska, som någonsin existerat. Det är en förteckning över låntagarna och de utlånade arbetenas titlar. Det vore dock alltför tidsödande att här beskriva den för dig." Denna av Grot själv förda första utlåningsjournal har tyvärr synbarligen numera gått förlorad. I universitetsbibliotekets slaviska avdelning bevaras en utlåningsjournal, där lånen för tiden 1846-59 samt för åren 1870-71 äro antecknade. Lånen för 1846-47 och början av 1850 ha tydligen blivit kopierade från lösa blad eller från sidorna i den ursprungliga utlåningsjournalen, ty ända till början av 1850 finns ett löpande nummer i marginalen, vilket antagligen anger det ursprungliga bladet eller den ursprungliga sidan. Journalen är uppställd efter samma mönster, som varit brukligt i universitetets allmänna bibliotek förrän de ryska böckerna avskildes. Den första kolumnen upptar lånens löpande nummer. Sedan kommer utlåningsdagen, arbetets författare och titel, låntagarens namn och slutligen återställningsdagen. Mest till höger finna vi det löpande nummer, som hänför sig till den ursprungliga förteckningen. Lånen för 1846-47 synas vara ordnade efter författarnas namn i alfabetisk följd, kanske för att underlätta fastställandet av att ett bestämt arbete varit utlånat i varje särskilt fall. Senare förekommer ingen alfabetisk ordning. Lånen för 1846-47 äro bristfälligt antecknade. De stiga endast till 35 arbeten i 56 band, medan 1818-49 uppvisar en siffra av 381 arbeten och 772 band och utlåningen är ännu större under de följande åren. För år 1846-47 äro endast 19 låntagare antecknade. Låntagarnas antal stiger under läsåret 1848-49 till 66 (varav 25 ryska och tre utländska namn). Under läsåret 1848 - 49 lånades mest skönlitteratur (473 volymer). Därefter kommo tidskrifterna med 103 volymer. Bland de övriga ämnesgrupperna äro historia (86 volymer) och filologi (70 volymer) bäst företrädda. Dock är att märka, att filologin för det mesta består av lexika, vilka dåför tiden lånades hem. Övriga ämnen äro konst, juridik, religion och litteraturhistoria. Dessutom lånades under läsåret 1844-49 fem arbeten, som kunna räknas till fennica, ett matematiskt arbete och två band orientalisk filologi. Allmänna biblioteket uppvisar för läsåret 1848-49 en utlåning på 1,559 band, bland vilka klassisk och orientalisk filologi, historia och teologi äro rikligast företrädda. Låntagarnas antal i allmänna biblioteket är 572. I jämförelse med allmänna bibliotekets utlåning är ryska bibliotekets siffror avsevärt mindre, men ryska bibliotekets statistik tyder dock på att detta bibliotek hade sin uppgift att fylla. Bland de flitigaste låntagarna 1848-49 märkes Akiander, som begagnade biblioteket 41 gånger. Därefter komma militärtjänstemännen Harlamov och Plakin samt köpmannen Ivan Uschakov (en släkting till Alexander Uschakov, som var med om att bygga det nya bibliotekshuset). Även Gadolin, Lerche, Meurman och translatorn Forsberg begagna biblioteket. General Nordenstam lånar 48 volymer, för det mesta nyutkomna tidskrifter, under tiden 1848-49. (För hans räkning upprättades en särskild förteckning på journalens sista sidor). Ett av de första i journalen för tiden 1846-47 upptecknade namnen är Cygnaeus, vilken lånade en atlas över Ryssland den 9 oktober 1847. På de första sidorna förekomma även Reins, Geitlins, Palmroos och Sjöströms namn. Geitlin lånade ett arbete i numismatik, Palmroos en persisk grammatik. Sjöström och Rein läste historia. Bland

läntagarna märkas professorer och studenter, tjänstemän och translatorer vid senaten samt några av stadens köpman.

År 1845 blev Grot formellt utnämnd till bibliotekarie för ryska biblioteket. På vårvintern 1846 synes han främst ha befattat sig med inbindningen och uppbevarandet av broschyrerna i sitt bibliotek. Till följd härav uppstår en liten polemik med Pletnev, vilken försvarade åsikten att flere tunna arbeten skulle bindas in tillsammans. Grot motsätter sig denna kutym på det bestämdaste. Den 10 april skriver han till sin vän; "Jag kan icke vara med om åsikten att smärre arbeten skola bidas in tillsammans i samma band. Du har ju själv i din Krylovbiografi utmärkt beskrivit det lämpligaste förfaringssättet härvidlag och detta sätt har jag följt både i mina egna samlingar och i biblioteket". Grot lät bokbindaren förfärdiga stora kartonger för småtrycken och broschyrerna i stället för att låta honom binda in dem. Idén härtill hade han fått från Pletnevs Krylovbiografi i tidskriften *Sovremennik* 1845 (band XXXVI), där denne på tal om fabeldiktaren I. Krylovs verksamhet såsom överbibliotekarie för Allmänna biblioteket i Petersburg på 1800-talet nämner att Krylov låtit förfärdiga stora kartonger för broschyrerna. Vid sidan av inbindningsarbetet planerar Grot år 1846 även en systematisk katalog över samlingarna såsom en komplettering till det redan existerande alfabetiska repertoriet. "När inbindningen i stort sett blivit slutförd" skriver Grot, till Pletnev, "måste man på allvar börja tänka på katalogen. Detta är en sak, som länge sysselsatt mig. En ordentlig katalog är oumbärlig om man vill upprätthålla ordning bland böckerna". I Universitetsbibliotekets slaviska avdelning existera fortfarande särskilda systematiska bokförteckningar i form av häften, ett häfte för varje vetenskap. De synas visserligen vara av senare datum, men det är icke uteslutet att någon av dem påbörjats redan under Grots tid.

På hösten 1847 erhöll Grot tillstånd att bege sig på en längre resa till Sverige, där han såsom känt invaldes till hedersledamot i Kungl. Vetenskapsakademien. Under hans frånvaro sköttes ryska biblioteket av amanuensen Hjelt ensam. På hösten hann biblioteket dock flyttas till sin nya lokal i universitetsbyggnaden, antagligen just före Grots avresa. Redan den 3 februari 1847 väckte Grot förslag i konsistoriet om inredning av den nya lokalen. Det var "anatomisalen, anatomiska auditoriet och anatomiska kabinettet" med ett till lokalen anslutet kök, som ryska biblioteket skulle få till sitt förfogande. Grot ville att köket skulle delas i två delar med "balansdörrar", att en del av korridoren med glasdörrar skulle avskiljas till tambur för biblioteket, att de anatomiska salarna skulle förses med hyllor beklädda med mahognyfanér "liksom på allmänna biblioteket" och hyllorna i arbetsrummet målas med oljefärg. Bland inventarier anholder han om: 1 skåp, 2 mindre bord, 1 dussin stolar och 2 klädhängare.²⁾ Det var icke för någon stor allmänhet Grot inredde sitt bibliotek, men han tycktes lägga särskild vikt vid att boksamlingarna skulle bli uppställda så praktiskt, vackert och smakfullt som möjligt. Det må nämnas att de med mahogny beklädda armarierna fortfarande finnas i universitetsbibliotekets slaviska avdelning. Det är att antaga, att Grot även för övrigt erhöll allt vad han bett om för biblioteket, ty efter överflyttningen är han synnerligen belåten med den nya lokalen. I sitt brev av den 17 september 1847 skriver han till Pletnev, att samlingarna tack vare Hjelts bemödanden uppställts i den nya, vackra och trivsamma lokalen på ett utmärkt sätt. I oktober samma år besöker Nordenstam biblioteket i dess nya lokal och är även han synbarligen mycket nöjd därmed. "Han uttalade sitt tack till mig" skriver Grot med anledning av Nordenstams besök, "och även ett tack till Hjelt. Men liksom jag gjort tidigare, vände jag det oförtjänta berömmet från mig själv och riktade det helt och hållet på Hjelt. Nordenstam lovade utverka en belöning åt denne och befallde uppsätta en skrivelse i detta syfte". Konsistoriet beviljade kort därpå, den 14 oktober 1848, en gratifikation av 300 rubel silver åt Hjelt.

Ännu engång fick Grot ta emot en inspektion av de högsta myndigheterna. I början av november 1848 besökte generalguvernör Rokassovski, åtföljd av Nordenstam, samtliga universitetsinrättningar. "I onsdags", skriver Grot till Pletnev den 13 november 1848, "inspekterade Rokassovski universitetet. Alla inrättnings- och museiföreståndare inväntade

honom på sina platser iklädda uniform. Så gjorde även jag på ryska biblioteket... Rokassovski förvånade sig över att vi hade över 10,000 volymer..."

Grot kvarstannade på sin professorspost och såsom föreståndare för ryska biblioteket till år 1852, då han kallades till Petersburg för att bli lärare för tronföljaren. Längre tvekade han, förrän han beslöt sig för att lämna Finland, som han i så många år omfattat med så stor kärlek och så varmt intresse. Hans mors död och hans giftermål med en ryska föranledde honom dock slutligen att fatta sitt beslut.

1) Konsistorie protokoll 2 september 1845.

2) Konsistorie protokoll 3 februari 1847.

WIDNÄS, MARIA, Jacob Grot et la Bibliothèque Russe de l'Université de Helsinki

Ayant appris un peu de suédois dès sa prime jeunesse à St. Pétersbourg, Grot s' était épris du monde scandinave et de la Finlande en particulier. L'occasion d'étudier à fond les relations plus anciennes entre la Russie et le monde scandinave, lui sembla se présenter, quand en 1841 la chaire de russe lui fut offerte à Helsinki. Mais, malheureusement, les ouvrages russes étaient à cette époque dispersés parmi les livres en autres langues dans les collections de l'Université. Ne pouvant ainsi se servir de ces livres russes Grot forma le projet de les séparer du gros des autres ouvrages et de fonder une bibliothèque spéciale russe. Ce projet ne fut réalisé qu'en 1843 quand la bibliothèque universitaire déménagea dans sa propre maison et deux pièces furent mises à la disposition de Grot. Grot travailla avec acharnement à mettre en ordre les ouvrages russes, à les cataloguer et à les relier. Il dégagea du gros des livres russes une bibliothèque spéciale d'études contenant tout ce qui avait rapport à la littérature, l'histoire la géographie et la langue russes. Cette petite bibliothèque, mise par lui à l'usage immédiat des professeurs et des étudiants, se retrouva encore dans la section Slave de la Bibliothèque Universitaire actuelles. Grot contrôlait sa bibliothèque de temps en temps à l'aide des meilleures bibliographies parues, et faisait venir les ouvrages rares ou nouveaux qui y manquaient. C'est grâce à lui que la bibliothèque russe de l'université devint une collection presque complète de tout ce qui avait paru en langue russe jusqu'à 1852. En 1845 la bibliothèque comptait près de 3-4 000 volumes, catalogués et reliés pour la plupart. En 1847 elle fut transportée dans l'Université même. A l'inspection du général Nordenstam en 1848 elle comptait plus de 10 000 volumes.